

Актуалізація групової взаємодії майбутніх аграріїв під час вивчення іноземної мови

Т. М. Фоменко

Сумський національний аграрний університет
Corresponding author. E-mail: taniafomenko75@gmail.com

Paper received 19.10.18; Accepted for publication 25.10.18.

<https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-180VI74-04>

Анотація. У статті проаналізовано погляди науковців щодо проблеми групової взаємодії майбутніх фахівців. Розглянуто особливості використання групової взаємодії на заняттях з іноземної мови. Охарактеризовано дидактичні можливості кейс-методу і методу дискусії щодо актуалізації групової взаємодії майбутніх аграріїв у процесі вивчення іноземної мови. Встановлено, що використання зазначених інтерактивних методів сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, удосконалює соціально значущі та професійні якості майбутніх аграріїв (вміння аналізувати, працювати в команді, критично мислити, відстоювати свій погляд тощо).

Ключові слова: *групова взаємодія, майбутні аграрії, інтерактивні методи, співробітництво, вивчення іноземної мови*

Вступ. Сучасний етап соціально-економічного розвитку України вимагає значного підвищення кадрового потенціалу країни на основі інновацій у системі вищої освіти, важливим складником якої є підвищення якості професійної підготовки майбутніх аграріїв. Безумовно, рівень підготовки майбутніх аграріїв повинен відповідати сучасним вимогам ринку праці та роботодавців. Агропромисловий комплекс має потребу у фахівцях, які володіють необхідними компетенціями для виконання функцій у професійній діяльності, зі знанням іноземної мови, що сприяє підвищенню їхньої мобільності та конкурентоспроможності на міжнародному ринку праці. Розвиток контактів із закордонними партнерами щодо постачання сільськогосподарської техніки, посівного матеріалу та добрив, участь у міжнародних бізнес-проектах вимагає від майбутніх аграріїв не лише якісної іншомовної підготовки, але й уміння співпрацювати, налагоджувати взаємодію тощо.

Актуальність проблеми групової взаємодії аграріїв у професійній діяльності зумовлена тим, що сільськогосподарська праця має колективний характер і її продуктивність залежить від скоординованості зусиль багатьох фахівців аграрної галузі. У зв'язку з цим окрім фахових компетентностей у майбутніх аграріїв потрібно формувати загальні компетентності, серед яких виокремлюють: здатність спілкуватися державною та іноземною мовами, працювати в команді тощо [5]. Отже, перед викладачами аграрних вишів постає завдання з підготовки майбутніх фахівців до професійного спілкування; організації, здійснення й налагодження продуктивної та скоординованої колективної діяльності, тобто до взаємодії у професійній діяльності, що можливе у процесі вивчення іноземної мови.

Короткий огляд публікацій з теми. Зростання останнім часом інтересу до дослідження групової взаємодії майбутніх фахівців зумовлено розширенням комунікативної сфери, появою нових форм контактів, розширенням можливостей безпосередньої й опосередкованої (дистанційної, віртуальної тощо) спільної діяльності. Групову взаємодію як засіб підвищення ефективності професійної підготовки майбутніх фахівців репрезентовано в студіях таких вчених, як В. Гришин (організація самостійної роботи студентів у процесі групової взаємодії), Т. Круковська (готовність студентів

до групової взаємодії у процесі вирішення навчальних загальнотехнічних задач) [3], О. Саркісова (групова взаємодія як умова ефективної професійної підготовки майбутніх викладачів економіки), Г. Шаповал (активізація навчально-пізнавальної діяльності студентів ВНЗ на основі групової взаємодії) [10].

Протягом останніх років у працях вітчизняних дослідників висвітлювалися різні аспекти професійної підготовки майбутніх аграріїв, як-от: формування професійно-термінологічної компетентності (Л. Вікторова), формування професійної мобільності (Н. Кожемякіна), культурологічна підготовка (Н. Костриця), формування готовності до реалізації міжнародних фахових програм (І. Ляшенко), формування гуманістичної спрямованості (Н. Нерух), підготовка до професійного спілкування в іншомовному середовищі (Ю. Ніколаєнко), підготовка до управлінської діяльності (В. Свистун), формування професійної спрямованості (Л. Сподін), професійна підготовка на засадах компетентнісного підходу (С. Штангей) тощо.

Водночас аналіз стану розробки різних аспектів означеної проблеми засвідчив недостатнє дослідження питань, що пов'язані з актуалізацією групової взаємодії майбутніх аграріїв у процесі вивчення іноземної мови.

Мета статті – проаналізувати шляхи актуалізації групової взаємодії майбутніх аграріїв під час вивчення іноземної мови.

Матеріали та методи. Для досягнення мети дослідження були використані такі загальнонаукові методи, як аналіз педагогічних джерел з проблеми дослідження; узагальнення і синтез наукового знання щодо шляхів актуалізації групової взаємодії майбутніх фахівців.

Результати та їх обговорення. Процес входження майбутнього фахівця у соціум, його професійна адаптація відбувається через взаємодію з іншими. Особистість не може формуватися поза суспільством, поза соціальною взаємодією. Упродовж свого життя людина функціонує в різних соціальних групах, які забезпечують умови для самореалізації її як особистості. Безперечно, розвиток майбутнього фахівця як особистості «залежить від характеру взаємодії з іншими людьми, яка забезпечує його активність і контроль над власною поведінкою, що узгоджується із соціальними

нормами, ролями, соціальними установками партнерів із взаємодії» [9, с. 284].

Існують декілька підходів до трактування поняття «взаємодія». Так, у соціальному контексті взаємодія розглядається як здійснення дій, спрямованих на виникнення відповідної реакції з боку партнера. Особливість взаємодії полягає в тому, що людина виступає як суспільна, активна істота. Л. Орбан-Лембрик визначає взаємодію як взаємозалежний обмін діями, організацію людьми взаємних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності [6].

У психології під взаємодією розуміється і інтерактивний аспект спілкування, і діяльність індивіда, і вид активності загалом. Розглядаючи взаємодію як інтерактивний аспект спілкування, Г. Андреева визначає останню умовним терміном, що позначає характеристику тих компонентів спілкування, які пов'язані із взаємодією людей, із організацією їхніх спільних дій («обмін діями»), що дозволяють партнерам реалізувати (спланувати) спільну для них діяльність [1].

Прихильники ідеї єдності діяльності та спілкування (Д. Ельконін, І. Зимня, О. Леонтьєв та ін.) розглядають взаємодію як організацію взаємопов'язаних дій, спрямованих на реалізацію спільної діяльності. Спілкування розуміється як сукупність зв'язків і взаємовпливів суб'єктів, що виникають у процесі їхньої спільної діяльності в умовах безперервного обміну інформацією. Досягнення мети у спільній діяльності неможливе без спілкування; водночас результативність взаємодії суттєво залежить від комунікативних здібностей суб'єктів.

У педагогіці зміст взаємодії пов'язують зі спілкуванням у різних сферах життя, результатом спільної діяльності, розвитком діалогу між сторонами взаємодії, конкретними вміннями діяти в різних ситуаціях, співробітництвом з іншими. Як зазначає А. Мудрик, в основі взаємодії лежить співробітництво як спосіб інтеграції наукового знання і практичних умінь у процесі спільної діяльності, що є відправним пунктом соціального життя людей [4]. Учений акцентує увагу не лише на результаті взаємодії людей один із одним, але й на процесі, розглядаючи взаємодію як діалог, який вимагає терпимості до ідей, незначних недоліків партнера, вміння слухати тощо. Так, у процесі діалогу студенти вчать слухати один одного, приймати іншу точку зору, поступатися, знаходити аргументи тощо.

Готовність і вміння вести діалог, вступати в співробітництво є найважливішими складовими навчання. Тому організація взаємодії в освітньому процесі і як діяльність, і як результат навчання є одним із напрямів сучасної освітньої науки і практики. Особливої уваги заслуговує роль малих груп, що організовуються в освітньому процесі з метою взаємодії.

В освітньому процесі групова взаємодія співвідноситься з такими поняттями, як «групова робота», «форма організації навчальної діяльності», «групова організація навчання», «групова навчально-пізнавальна діяльність», «спільна навчальна діяльність» тощо.

Дослідниця А. Шаповал розглядає групову взаємодію як спосіб організації навчання, при якому студенти активно та інтенсивно спілкуються один із одним, обмінюючись інформацією, та як тип соціальних взаємовідношень студентів, що складаються в процесі

спільної навчально-пізнавальної діяльності. На її погляд, включення окремого студента в групову взаємодію дозволяє студентам проявити себе в системі стійких і активних міжособистісних зв'язків, що опосередковуються змістом, цінностями та сенсом спільної навчально-пізнавальної діяльності [10].

Групова взаємодія, відповідно до погляду Т. Круковської, проявляється у поєднанні потреб «для себе» і «для інших» в умовах взаємовпливу мотивів, цілей і змісту соціально значущої діяльності. Застосування технології групової взаємодії, на думку дослідниці, сприяє розвитку особистісних якостей, а саме: приймати цілі групової взаємодії, ідентифікувати їх з особистими цілями; узгоджувати розподільні та суміщені функції, тобто вибудовувати у суворій послідовності порядок їх виконання за певною програмою, що враховує діяльність кожного учасника; приймати позицію іншого як рівноправну зі своєю особистою позицією; встановлювати взаємозв'язок у групових діях, що дозволяє використовувати набуті знання, навички та вміння у процесі прийняття групового рішення [3].

Найважливішими напрямами формування групової взаємодії студентів є створення сприятливого соціально-психологічного клімату, атмосфери творчості. Так, освітній процес вишу, у ході якого майбутні фахівці набувають соціальні навички, напрацьовують основи комунікативної діяльності, розвивають здібності до творчого пошуку рішень, актуалізують свій особистий досвід, має створювати сприятливі умови для організації групової взаємодії.

На думку В. Сластьоніна, вивчення саме гуманітарних дисциплін передбачає наявність найважливіших індивідуальних процесуальних характеристик (різноманітність знань і умінь, самостійність, творчий потенціал, унікальність), які стимулюють прагнення до взаємодії, співпраці, спілкування [8]. Вважаємо, що вивчення гуманітарних дисциплін, зокрема іноземної мови, майбутніми аграріями має бути спрямоване на формування в них професійно значущих якостей, що сприяють здійсненню ефективної комунікації, формуванню вмінь взаємодії у процесі здійснення професійних завдань.

Слід зазначити, що результативність та ефективність вирішення професійних завдань залежать не лише від індивідуальних якостей і вмінь фахівця, але й від його готовності до взаємодії, вміння включатися у спільну діяльність на рівні партнерства, співробітництва, співтворчості. Гуманітарна освіта сприяє формуванню готовності майбутнього фахівця до взаємодії з іншими в процесі обміну цінностями, способами діяльності та шляхами самореалізації. Отже, викладачам гуманітарних дисциплін необхідно володіти технологіями навчання, що передбачають активне залучення діяльності студента до структури процесів саморозвитку.

Щодо ефективних організаційних форм навчання, що сприяють взаємодії майбутніх аграріїв у процесі вивчення іноземної мови, вважаємо за необхідне використовувати інтерактивні методи, оскільки сучасний освітній процес у виші характеризується широким застосуванням зазначених методів.

Інтерактивність (від англ. «interaction» – взаємодія) у навчанні розглядають як взаємодію учасників освітнього

процесу, перебування у режимі бесіди, діалогу, спільної діяльності. Інтерактивні методи ґрунтуються на таких принципах, як взаємодія, активність, опора на груповий досвід, наявність зворотнього зв'язку. Основним завданням використання інтерактивних методів є «занурення студентів у реальну атмосферу співробітництва задля вирішення проблемних ситуацій і формування професійних навичок і якостей майбутнього фахівця» [2]. Так, студенти тренують соціальні навички, необхідні для конструювання взаємодії у системі діяльності.

Основною формою інтерактивних методів є діалог (полілог), тобто багатостороння комунікація. Організація діалогічного спілкування зумовлює взаєморозуміння, взаємодію, спільне вирішення завдань під час вивчення іноземної мови. У процесі багатосторонньої комунікації студенти отримують можливість ділитися своїми думками, враженнями в межах певної теми, розповісти про власні висновки й вислухати думки інших учасників навчального процесу [7]. Організаційні форми, що засновані на спілкуванні, діалозі, зіставленні різних поглядів, сприяють формуванню толерантності, поважного ставлення до іншої думки, розуміння важливості існування різних підходів, сприйняття різномудства всередині групи.

Охарактеризуємо основні інтерактивні методи навчання щодо актуалізації групової взаємодії майбутніх аграріїв у процесі вивчення іноземної мови.

Наприклад, кейс-метод (або аналіз конкретних ситуацій). В основі методу «кейс-стаді» (від англ. «case» – ситуація, випадок) лежить опис конкретної професійної діяльності, тобто моделюється професійний процес у реальних умовах відповідно до змісту навчання. Групі студентів пропонується проаналізувати конкретний випадок, що описує реальні події (ситуацію). Після ознайомлення з кейсом студенти обговорюють його в малих групах, визначають теоретичні передумови конфлікту, відповідають на питання. Зазначений інтерактивний метод характеризується колективною пізнавальною діяльністю, яка передбачає різноманітні прийоми: «мозковий штурм», обмін думками, обговорення, міжособистісну взаємодію, що зумовлює активну комунікацію. Навчання у співробітництві, робота в команді, колективні способи навчальної роботи забезпечують вимушену пізнавальну активність і високий рівень навчальної комунікації студентів. Сама ця стратегія сприяє формуванню у майбутніх фахівців комунікативного досвіду, досвіду співпраці, узгодження інтересів і позицій, спільного прийняття рішень тощо.

Метод кейсів може успішно використовуватися на заняттях з іноземної мови, оскільки є комплексним і містить всі види мовленнєвої діяльності: аудіювання, читання, говоріння та письмо. Змістом кейсів можуть бути різноманітні тексти професійного спрямування, статті з газет, журналів, відео- й аудіоматеріали тощо. Проте результат застосування кейс-методу залежить не лише від матеріалу кейсу, але й від бажання та можливостей у студентів щодо ведення комунікації.

Використання кейс-методу при вивченні іноземної мови передбачає створення атмосфери реальної практики вирішення конкретних професійних завдань; формулювання єдиної мети, принципів групової роботи зі створення оптимального рішення. Ця освітня

технологія дає студентам можливість поставити себе на місце фахівця, який зіткнувся з необхідністю прийняття рішення.

Вирішуючі ситуаційні завдання, майбутні аграрії напружують власний досвід, необхідний для майбутньої професійної діяльності. Цей досвід є важливим, оскільки зазвичай більшість професійних завдань у аграрній галузі вимагає взаємодії з іншими людьми. Отже, у навчальному кейсі майбутні аграрії набувають таких професійних навичок: вчать розподіляти завдання, налагоджувати спілкування (співпрацювати), приймати обґрунтовані рішення, нести спільну відповідальність за їх виконання й кінцевий результат.

Дискусії в малих групах також є ефективним методом при актуалізації взаємодії майбутніх аграріїв під час вивчення іноземної мови. Дискусії належать до комунікативних вправ, які містять розгорнутий обмін думками, повідомленнями, враженнями, оцінками судженнями. Дискусійна форма спілкування дозволяє органічно інтегрувати знання студентів із різних галузей при вирішенні проблеми, дає можливість застосовувати у момент мовлення сформовані мовні засоби, необхідні для вираження думок.

Дискусія передбачає обговорення спірної теми, зіткнення поглядів, а також більшу самостійність учасників комунікативного процесу. Взаємодія у дискусії будується не просто на послідовних висловленнях, а на змістовно спрямованій самоорганізації – тобто зверненні студентів один до одного для поглибленого й різнобічного обговорення ідей, точок зору. Технологія навчання у дискусії є важливим засобом пізнавальної діяльності студентів: дискусія сприяє розвитку критичного мислення, дає змогу визначити власну позицію, поглиблює знання з даної проблеми.

Саме інтерактивна природа дискусії сприяє формуванню необхідних майбутньому аграрію вмінь: чітко формулювати думку, висловлювати власну точку зору, аналізувати інформацію, відбирати необхідні факти, вибудовувати їх у логічній послідовності, дискутувати й відстоювати власну позицію, висувати аргументи й контраргументи. У процесі дискусії формується професійна культура майбутніх аграріїв, критичне мислення майбутнього фахівця, розвивається толерантність. Обговорення проблемних питань сприяє формуванню у студентів умінь установлювати міжособистісні зв'язки. Майбутні аграрії набувають умінь толерантно ставитися до інших учасників взаємодії; проявляти терпимість до думок, поведінки інших; поважати думку опонента, прагнути зрозуміти його; виявляти стриманість і самокритичність, умінь з гідністю визнавати недоліки своєї аргументації.

Отже, використання методу дискусії під час вивчення іноземної мови сприяє активізації пізнавальної діяльності майбутніх аграріїв, засвоєнню досвіду групової взаємодії, а також розвитку толерантності, комунікативних умінь.

Висновки. Професійна підготовка майбутніх аграріїв має враховувати необхідність формування готовності студентів до групової взаємодії. Організація навчальної діяльності майбутніх аграріїв під час вивчення іноземної мови на основі групової взаємодії дозволяє розвивати у студентів вміння включатися у спільну діяльність на рівні партнерства, співробітництва, співтворчості. У

результаті дослідження визначено ефективні методи навчання щодо актуалізації групової взаємодії майбутніх аграріїв у процесі вивчення іноземної мови. Так, охарактеризовано особливості використання кейс-методу і методу дискусії. Встановлено, що використання

зазначених інтерактивних методів сприяє активізації пізнавальної діяльності студентів, удосконалює соціально значущі та професійні якості майбутніх аграріїв (вміння аналізувати, працювати в команді, критично мислити, відстоювати свій погляд тощо).

ЛІТЕРАТУРА

1. Андреева Г. М. Социальная психология: учебник для высших учебных заведений. Москва: Аспект Пресс, 2001. 376 с.
2. Качалова Т. Г. Использование интерактивных технологий обучения при формировании социальной компетентности студентов // Актуальные проблемы гуманитарных и естественных наук. 2015. № 2 (73). Ч. II. С. 101–104.
3. Круковская Т. Ю. Формирование готовности студентов к групповому взаимодействию в процессе решения учебных общетехнических задач: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / Т. Ю. Круковская. Барнаул, 2006. 23 с.
4. Мудрик А. В. Коллектив, общение, личность. Москва: АПН СССР, 1983. 149 с.
5. Наказ Міністерства освіти і науки України від 04.10.18 № 1069 «Про затвердження стандарту вищої освіти за спеціальністю 201 «Агрономія» для першого (бакалаврського) рівня вищої освіти».
6. Орбан-Лембрик Л. Социальная психология: посібник. К.: Академвидав, 2003. 448 с.
7. Пометун О. І., Пироженко Л. В. Сучасний урок. Інтерактивні технології навчання: наук.-метод. посібник / за ред. О. І. Пометун. К.: Вид-во А.С.К., 2004. 192 с.
8. Слостенин В. А. Основные тенденции развития современной образовательной политики в Российской Федерации // Педагогическое образование и наука. 2005. № 3. С. 20–28.
9. Современный словарь по педагогике / сост. Е. С. Рапацевич. Минск: Современное слово, 2001. 928 с.
10. Шаповал А. И. Активизация учебно-познавательной деятельности студентов вузов на основе группового взаимодействия: автореф. дис. ... канд. пед. наук: 13.00.08 / А. И. Шаповал. Магнитогорск, 2005. 23 с.

REFERENCES

1. Andreeva, G. M. Social psychology: a textbook for higher educational institutions. Moscow: The Aspect of Press, 2001. 376 p.
2. Kachalova, T. G. The use of interactive learning technologies in the formation of the social competence of students // Actual problems of the humanities and natural sciences. 2015. No. 2 (73). Part II. P. 101–104.
3. Krukovskaya, T. Yu. Formation of students' readiness for group interaction in the process of solving educational general technical problems: abstract. dis. ... Cand. Ped. Sciences: 13.00.08 / T. Yu. Krukovskaya. Barnaul, 2006. 23 p.
4. Mudrik, A. V. Collective, communication, personality. Moscow: APS of the USSR, 1983. 149 p.
5. The Order of the Ministry of Science and Science of Ukraine dated 04.10.18 No. 1069 "On Approval of the Standard of Higher Education in the specialty 201 "Agronomy" for the first (bachelor) level of higher education". URL: <https://mon.gov.ua/storage/app/uploads/public/5bb624d3795f5100284534.pdf>.
6. Orban-Lembrik, L. Social psychology: manual. K.: Academic Edition, 2003. 448 p.
7. Pometun, O. I. Pyrozhenko, L. V. Contemporary lesson. Interactive Learning Technologies: science.-method. manual / ed. O. I. Pometun. K.: Publishing House A.S.K., 2004. 192 p.
8. Slastenin, V. A. Main trends in the development of modern educational policy in the Russian Federation // Pedagogical education and science. 2005. No. 3. P. 20–28.
9. Modern pedagogy dictionary / comp. E. S. Rapatsevich. Minsk: The Modern Word, 2001. 928 p.
10. Shapoval, A. I. Activation of educational and cognitive activity of university students on the basis of group interaction: abstract. dis. ... Cand. Ped. Sciences: 13.00.08 / A. I. Shapoval. Magnitogorsk, 2005. 23 p.

Actualization of Group Interaction of Future Agrarians During Foreign Language Study

T. M. Fomenko

Abstract. The article deals with the analysis of the views of scientists on the problem of group interaction of future specialists. Group interaction is considered as a means to increase the effectiveness of professional training of future specialists. The actuality of the problem of group interaction of agrarians in their professional activities is due to the fact that agricultural work is collective in nature and its productivity depends on the coordination of efforts of many specialists in the agrarian sector. The professional training of future agrarians should take into account the need to form students' readiness for group interaction. Organization of educational activities of future agrarians during foreign language study on the basis of group interaction allows students to develop their ability to be engaged into common activities at the level of partnership, cooperation and co-creation. As a result of the study, effective teaching methods have been identified in order to update the group interaction of future agrarians in the process of learning foreign language. So the features of use of group interaction in foreign language classes are highlighted as well. The didactic possibilities of the case-method and the method of discussion on actualization of group interaction of future agrarians during the process of foreign language study are also described. It is established that the use of these interactive methods facilitates the activation of cognitive activity of students, improves socially important and professional qualities of future agrarians (ability to analyze, work in a team, think critically, defend one's own view etc.).

Keywords: group interaction, future agrarians, interactive methods, cooperation, foreign language study.